

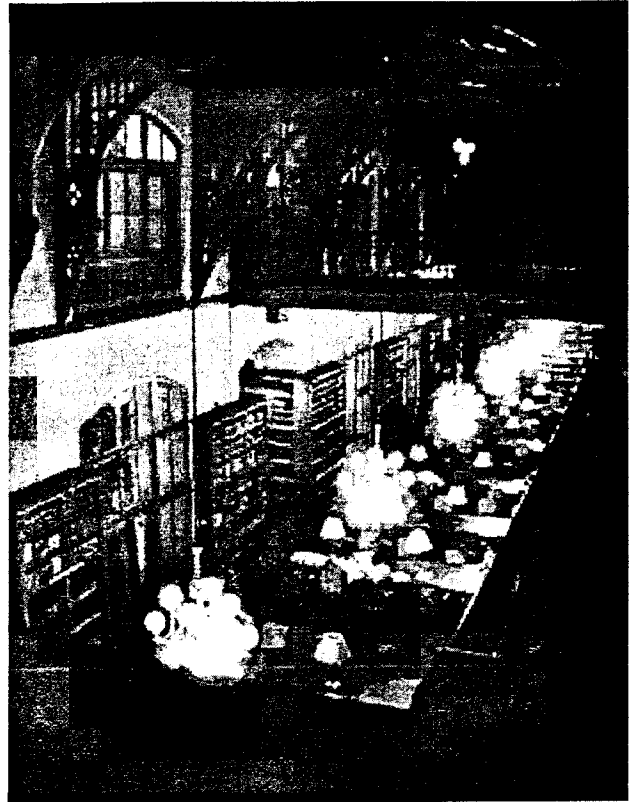
Az Országgyűlési Könyvtár

Ismeretes, hogy a könyvtárat a törvényhozó munka támogatására az 1860-as évek végén a magyar országgyűlés képviselőháza hozta létre, ténylegesen 1870-től működik. 1952-ig a magyar parlament szervezeti egységként, zárt jellegű intézményi szakkönyvtárként végezte törvényhozást támogató munkáját. A Minisztertanács 2042/1952. számú határozata ezt megszüntette, a könyvtár nyilvánossá vált, és önálló költségvetési intézményként a kultuszminisztérium felügyelete alá került. Az országban bekövetkező politikai rendszerváltozás hatására a könyvtár 1991-től újra a *törvényhozás könyvtára* lett, ugyanakkor *nyilvános közkönyvtári és országos tudományos szakkönyvtári* feladatait is teljesíti. 1994-től a könyvtár jogi helyzetét a Házszabályok rendezi, és irányítása az Országgyűlés elnökének jogkörébe tartozik.

A könyvtár *gyűjtőköre* a törvényhozói munka összetett és szerteágazó információs igényei miatt igen széleskörűen alakult: költségvetésétől determináltan – a természettudományok kivételével – már a kezdetektől mindenféle tudományágot gyűjtött. 1958-ban a művelődésügyi miniszter 164/1958. MM. sz. utasítása az Országgyűlési Könyvtárt országos jellegű tudományos szakkönyvtárnak minősítve kijelölte a ma is ismert hármas főgyűjtőkört: a modern kori egyetemes történelmet, az állam- és jogtudományt, valamint a politikát. Ezeken kívül a közgyűjtemény mellékgyűjtőköri kötelezettséggel szerzi be az újkori egyetemes történelem, a magyar történelem, a közgazdaság, a szociológia és a statisztikatudomány kiadott dokumentumait.

Az *állomány* az alapítás időpontjától eltelt 133 évben jelentős fejlődést mutat, és ma megközelíti a 880 ezret (a nyelvi sorrend: magyar, angol, német, francia és a különböző szláv nyelvek). Az időszaki kiadványok száma is magas, a 2100 féle periodikának majdnem a fele külföldi. Az intézmény a XIX. század végétől a magyar és a külföldi parlamenti kiadványok legfőbb hazai

gyűjtője, 1956-tól az ENSZ, 2000-től pedig az EU letéti könyvtára is Magyarországon. Az évi gyarapodás meghaladja a tízezer kötetet.

Az Országgyűlési Könyvtár *négy külön-gyűjteménnyel* várja látogatóit. A közgyűjtemény 1956-ban lett Magyarország hivatalos *ENSZ letéti könyvtára*. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének dokumentumai angolul és franciául érkeznek. A különgyűjteményben megtalálhatók az ENSZ fő szerveinek (Közgyűlés, Biztonsági Tanács, Gazdasági és Szociális Tanács, Gyámügyi Tanács, Nemzetközi Bíróság, Titkárság) kiadványai, néhány szakosított szerv (ILO, UNESCO stb.) dokumentumai, továbbá az ENSZ jogelődjének, a Nemzetek Szövetségének (1920–1945) kiadványai.

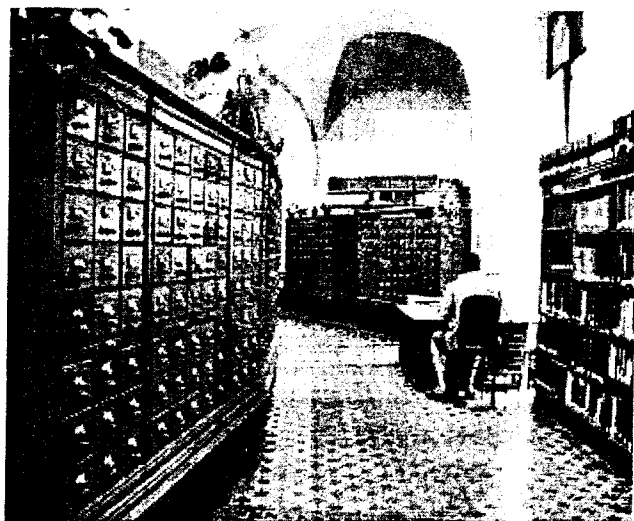
Az 1962-ben létesített *Magyar parlamenti gyűjtemény* őrzi az országgyűlési dokumentumok legteljesebb körét Magyarországon. A tervszerű gyűjtés a képviselőház könyvtári bizottságának javaslatára 1895-ben kezdődött el. A gyűjteményben megtalálhatók az 1580-tól 1790-ig terjedő időszakra vonatkozó kéziratos országgyűlési iratok, a reformkori és az 1848–1849. évi első

népkepviseleti országgyűlés dokumentumai, az 1861-től napjainkig nyomtatásban megjelent hivatalos magyar parlamenti dokumentumok (naplók, irományok, költségvetések, almanachok stb.) és 1990-től a parlamenti bizottságok jegyzőkönyvei is. 1987 óta a gyűjteményben kialakított képviselői olvasóterem is itt fogadja látogatóit.

Az 1962-ben alapított *külföldi parlamenti gyűjtemény* dokumentumai 1878 óta folyamatosan érkeznek a könyvtárba nemzetközi cserekapcsolatok útján. Jelenleg mintegy harminc ország küldi folyamatosan parlamenti kiadványait ugyanilyen módon. A dokumentumok az országok nemzeti nyelvein érkeznek különböző formában (papír, mikrofilm). Ezekon kívül sok ország törvényhozási kiadványai érhetők el közvetlenül az internet segítségével.

2000-ben a könyvtár – a tagállamokon kívüli országok közül elsőként – megkapta az *EU letéti könyvtár* státusát is. Az EU-különgyűjtemény 2001 januárjában nyitotta meg olvasótermét, amelyben egyaránt megtalálhatók a könyvtár által addig beszerezett, illetve az EU-tól folyamatosan érkező, főként angol nyelvű dokumentumok. A gyűjtemény közvetlenül és visszamenőlegesen on-line tudja elérni az uniós jogszabályok, jogesetek szövegeit és az uniós intézmények dokumentumait.

1990-től a könyvek és időszaki kiadványok könyvtári katalógusa számítógépen készül, és a hagyományos (helyben olvasási, tájékoztatói és másolási) *szolgáltatásokon* kívül belső építésű és külső *adatbázisok* hozzáférhetővé tételével segíti a törvényhozást és a nyilvánosságot képviselő olvasóit. A jelentősebbek időbeli sorrendben a következők:

- A *VPI* adatbázis a legjelentősebb külföldi politikai folyóiratokból összegyűjtött és dokumentált világpolitikai információkat 1988-tól dolgozza fel.

- A *PRESSDOK* sajtóadatbázis kb. százötvenféle magyar napi- és hetilap, valamint társadalomtudományi folyóirat politikai, jogi, közigazgatási, gazdasági, történelmi, szociológiai, filozófiai stb. témáit 1989-től annotálva, naprakészen – félévenként CD-formátumban is kiadva – tárja fel.

- A *magyar jogi adatbázisban* 1990-től (és folyamatosan retrospektív feldolgozással 1945-ig) visszakereshetők a Magyarországon megjelent jogi témájú könyvek, cikkek és tanulmányok legfontosabb adatai.

- Számítógépes adatbázis épül a *külföldi állam- és jogtudományi irodalom* alapján, amit a Magyarországon kívül megjelent jogtudományi folyóiratok feltárásából állít össze a könyvtár, és már az 1945 előtti időkből is egyre többet dolgoz fel.

- A *HUNDOK* sajtóadatbázis a külföldi napi- és hetilapok magyar és közép-kelet-európai vonatkozású cikkeinek legfontosabb adatait és anotációját 1991-től tartalmazza. Az adatbázis félévenkénti frissítéssel CD-n is megjelenik.

- 1993-ban kezdődött a magyar parlamenti naplók és a bizottsági jegyzőkönyvek alapján épülő, a Magyar Országgyűlés sokrétű információit feldolgozó adatbázis, a *T. Ház* készítése.

- A *hatályos magyar jogszabályokról* az olvasók két adatbázisból tájékozódhatnak. A *KAR-TOTEK* adatbázis az Igazságügyi Minisztériumban, az itthon megjelenő jogszabályok adatai alapján készül, az adatokat havonta frissítik. A másik a Kerszöv kiadásában megjelenő *Complex CD Jogtár*, amelyben a hatályos jogszabályok teljes szövege visszakereshető.

A könyvtár az 1990-es évektől *kiadványok* rendszeres megjelentetésével bővítette szolgáltatásait:

- A *HáttérInformációk–Dokumentumok* könyvsorozat 1994 júliusában indult. A törvényalkotási háttéranyagok, beszédgyűjtemények és bibliográfiai összeállítások a képviselők és a széles nyilvánosság érdeklődését egyaránt kielégítik.

- A *Házi Szemle* sorozatban megjelenő háttéranyagok elsősorban az országgyűlési képviselők bizottsági munkáját segítik.

• Az *Info-Társadalomtudomány* című folyóirat évente négy alkalommal, tematikusan összeállítva jelenik meg 1997 szeptemberétől az Országgyűlési Könyvtár és az MTA Szociológiai Intézete közös gondozásában, hogy informálja a társadalom irányításában részt vevő döntéshozókat és kutatókat az aktuális társadalomtudományi témákról. Az egyes számok rendszeresen kapcsolódnak a törvényalkotás aktuális témájához is. Eddig ötvenhét füzet jelent meg, ezek a nyilvánosság számára is megrendelhetők.

• *Jónás Károly-Veredy Katalin*: Az Országgyűlési Könyvtár története, 1870–1995. Bp. Magyar Országgyűlés, 1995. 492 p.;

• *Koreny Ágnes-Csáková Beáta-Kas Nóra*: Az Európai Unió. Tájékoztatói segédlet. Bp. Magyar Könyvtárosok Egyesülete-Országgyűlési Könyvtár, 2000. 286 p.;

• *Jónás Károly-Villám Judit*: A Magyar Országgyűlés elnökei, 1848–2002. Almanach. Bp. Argumentum K. 2002. 545 p.

Az Országgyűlési Könyvtár, amely 1998-tól az *ODR tagkönyvtára*, az Országgyűlés sokoldalú információs ellátása mellett korlátlanul fogadja a tizennyolcadik életévüket betöltött magyar és külföldi érdeklődőket. Nyilvános olvasótermében, kutatószobáiban, különgyűjteményeiben 175 hely áll az olvasók rendelkezésére. Általában 9-től 20 óráig (pénteken 14, szombaton 18 óráig) tart nyitva. 2002-ben 9315 beiratkozott olvasója volt. Az olvasók közel húsz százaléka tudományos kutató, hatvan százaléka egyetemi hallgató.

A könyvtár egy példányos, prézens, nem kölcsönző jellegű, ezért állományát, szolgáltatásait olvasói elsősorban helyben vehetik igénybe. Ugyanakkor a jog, a politika és a történelem országos szakkönyvtáraként az ODR keretében támogatott könyvtárközi kölcsönzés és másolatszolgáltatás révén készséggel áll a többi hazai és külföldi könyvtár olvasóközönségének szolgálatára.

Ezúton is felhívjuk az ODR-tagkönyvtárak figyelmét, hogy az Országgyűlési Könyvtár fentiekben bemutatott állománya, különgyűjteményei és szolgáltatásai könyvtárközi kölcsönzéssel a jelenleginél sokkal nagyobb mértékben érhetőek el (a Corvina integrált rendszerben szerkesztett katalógusok várhatóan 2003 őszétől kerülnek az internetre). A könyvtárközi kölcsönzési igényeket e-mailen keresztül és postai címen is tudjuk fogadni.

Könyvtárközi kölcsönzésben nem kölcsönözhető az alábbi dokumentumok:

- az 1900 előtt megjelent dokumentumok;
- az időszaki kiadványok;
- a muzeális értékű dokumentumok;
- a Magyar Parlamenti Gyűjtemény állománya;
- a kézikönyvtárak állománya;
- a szabadlapos kötetek és olyan állományegységek, melyek sértetlenségének ellenőrzése nem lehetséges.

A könyvtár elérhetőségei:

Országgyűlési Könyvtár

Cím: 1055 Budapest, V. Kossuth Lajos tér 1–3.

Postacím: 1357 Budapest, Pf. 4.

Web: <http://www.ogyk.hu>

Tájékoztató: 441-4468, 441-4090

Fax: 441-4472

E-mail: info@ogyk.hu

Könyvtárközi kölcsönzés: 441-4133

E-mail: info@ogyk.hu

Magyar Parlamenti Gyűjtemény: 441-4033

Külföldi Parlamenti Gyűjtemény: 441-4859

EU letéti könyvtár: 441-4326

ENSZ letéti könyvtár: 441-4859

Nyitva tartás:

hétfőtől csütörtökig 9-től 20 óráig

pénteken 9-től 14 óráig

szombaton 9-től 18 óráig

Jónás Károly

Az ODR egy fogadó könyvtár szemszögéből Könyvtárközi kölcsönzés a siófoki Városi Könyvtárban

A céltudatos városfejlesztés eredményeként Siófok hazánk egyik legjelentősebb idegenforgalmi centruma, a térség régióközpontja.

A Városi Könyvtár alapítása (1947) óta több helyen működött, ezt a növekvő területigény, a szolgáltatások bővülése, a könyvtárnak a település és a régió életében egyre hangsúlyosabbá váló szerepe indokolta.

1976-ban harminchétezer kötetes könyvállománnyal költözött a könyvtár felnőtt részlege a jelenlegi, 560 m² alapterületű épületrészbe. (A gyermekrészleg számára már ekkor nem jutott

hely, ma is külön épületben található). Az eltelt immár huszonhét év után közel százhetvenezer dokumentumot számláló állományával (könyv, folyóirat, hangzó dokumentum, elektronikus dokumentum, különgyűjtemények), gyökeresen megváltozott olvasói-használói igényekkel, kiterjedt szolgáltatási tevékenységgel, korszerű telematikai rendszerrel felszerelve, egy alapjaiban újrafogalmazott országos könyvtári célrendszer, stratégia és jövőkép ismeretében ugyanazon az 560 m² alapterületen tevékenykedünk.

Néhány forgalmi adat:

	1990	2000	2002
Beíratkozott olvasók	3842	4364	4695
Látogatók száma	36 622	50 596	50 099
Kölcsönzött kötetek (db)	82 908	137 911	123 765
Internethasználat	477	1991	2764

A dél-balatoni körzet legnagyobb könyvtáraként vonzáskörzete kiterjed a Balaton déli partjának egészére, a parthoz közeli településekre.

A könyvtárhasználati statisztika szerint éves átlagban a könyvtárhasználók harminchárom százaléka vidéki olvasó, a nyári idegenforgalmi szezonban ez negyven százalék körül mozog.

A könyvtárhasználat az elmúlt évek jelentős változáson ment keresztül. A felnőtt részleg látogatottsága erőteljesen megnövekedett. A könyvtárhasználók összetétele s ezzel az olvasói igények is megváltoztak. Meghatározó lett a tanulást, továbbtanulást, átképzést segítő szakirodalom iránti igény, illetve a számítógépes informatika mindennapos használata.

A városban négy általános iskola, művészeti iskola, három középiskola és három felsőoktatási intézmény kihelyezett tagozata működik, ahol idegenforgalmi szakember-, illetve informatikus-képzés folyik. Emellett igen magas az ország más felsőfokú intézményeiben tanulók száma is. A különböző felsőoktatási intézmények diákjai együttesen a könyvtár látogatóinak ötvenöt százalékát adják, szakirodalmi ellátásukban jelenleg is komoly részt vállal az intézmény, és ez a jövőben sem fog változni.

A látogatottság növekedésével, a könyvtárhasználók körének változásával, a szakirodalmi igények növekedésével, a telematika napi használatával az olvasószolgálatban részt vevő könyvtárosok tevékenységének tartalma is megválto-

zott. Feladatunk sokkal összetettebb lett, időigényesebb visszakeresést jelent – tehát több munkát igényel az olvasók tájékoztatása, ellátása. Célunk, hogy megfeleljünk mind a hagyományos könyvtári szolgáltatások terén, mind az új informatikai elvárásoknak.

Számítógépes informatikai rendszerünk építése 1996-tól folyamatos, ennek eredményeként a könyvtárban jelenleg korszerű technikával felszerelt lokális telematikai hálózat működik. A felnőtt részleg hálózatát tizenöt számítógép alkotja, ebből helyszűke miatt mindössze ötöt tudunk olvasói használatra bocsátani, melyeken a könyvtári adatbázisokból történő tájékoztatást, az elektronikus dokumentumok használatát és az internethasználatot egyaránt meg kell oldani.

Az információáradat következtében a használók által elismerten jó összetételű állományból sem lehetséges minden igény kielégítése. Olvasószolgálatunk mindig is élt a könyvtárközi kölcsönzés lehetőségével.

A 80-as években és a 90-es évek elején évi százötven-kétszáz kérést regisztráltunk, aztán kezdett csökkenni a teljesített kérések száma. A mélypont 1997 volt, amikor csak negyvenhét esetben kértünk ilyen módon könyvet. Nehézségen, bizonytalanul működött a szolgáltatás, nem volt visszajelzés, követhetetlen volt az elindított keresések sorsa. Sok esetben két hónap is eltelt, mire megkaptuk a keresett könyvet, melyet már nem kért az olvasó.

Óriási változást jelentettek az elektronikus katalógusok. Az elektronikus szolgáltatások megjelenésével, elterjedésével és az ODR létrejöttével ugrásszerűen megnövekedett a könyvtárközi kérések száma. Valamennyi tájékoztató kolléga ismeri az ODR-ben történő keresést, és a könyv státusáról is felvilágosítást tud adni, így a kérés felvétele és továbbítása között szinte csak percek telnek el. A tényleges dokumentumkérés, a nyilvántartással és a visszaküldéssel járó adminisztráció egy kézben összpontosul.

Hogy mely esetekben vesszük igénybe az ODR-t?

– Ha egy keresett dokumentum nincs meg az állományunkban, felajánljuk a könyvtárközi kölcsönzés lehetőségét az olvasónak.

– Felajánljuk e lehetőséget akkor is, ha a kért könyv megtalálható az állományunkban, de kikölcsönözték, s az olvasó által meghatározott időn belül várhatóan nem kerül vissza a könyvtárba.

– S végül akkor is igénybe vesszük a könyvtárközit, ha egy általunk, saját állományunkból előjegyzett könyv feltűnően sokáig nem kerül vissza.

Tájékoztató munkánk során, anyaggyűjtéshez, irodalomkutatáshoz, a feldolgozáskor a bibliográfiai adatok pontosításához is gyakran fordulunk az ODR-hez és egyéb elektronikus katalógusokhoz.

Látva a keresés gyorsaságát, hatékonyságát a szolgáltatás egyre ismertebb és népszerűbb olvasóink körében. Különösen a vizsgaidőszakok közeledtével nő meg az érdeklődés.

Tapasztalataink szerint a gyorsaságon túl a rendszer legnagyobb előnye az azonnali visszajelzés. A könyv státuszjelzése alapján többnyire „biztosra mehetünk”, s ismerve a küldő partnerek s a posta gyorsaságát, meg tudjuk mondani, hogy várhatóan mikor érkezik meg a küldemény. Így az olvasó dönthet, igényli-e a szolgáltatást vagy esetleg személyesen keresi fel az adott könyvtárt.

A könyvtárközi kölcsönzések során többnyire könyveket kérünk eredetiben, a helyi művészeti iskola számára több ízben szereztünk be kottákat, partitúrákat, illetve felkutattuk a forrásokat. Fénymásolati igény leginkább a nem kölcsönözhető folyóiratok esetében merül fel, de a kérések száma nem jelentős.

A könyvtárközi kérések száma az utóbbi éveket kiemelve:

	1998	1999	2000	2001	2002	2003 július 20-áig
Kérések száma	72	104	106	229	327	220

A kérések tartalmi megoszlása igen széles körű. Statisztikáink szerint gyakoriság sorrendjében az alábbi könyvtárakkal állunk kapcsolatban, a legtöbb kérést hozzájuk továbbítjuk:

1. SZTE Egyetemi Könyvtár, Szeged
2. Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár, Debrecen
3. Somogyi-könyvtár, Szeged
4. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest
5. Pécsi Tudományegyetem Központi Könyvtára, Pécs

Végül röviden szólnék arról, hogy a helytörténeti gyűjtemény szempontjából hogyan hasznosítjuk az ODR adta lehetőségeket. Helyismereti gyűjteményünk a Siófokra, a vonzáskörzet településeire és a Balatonra vonatkozó dokumentumokat gyűjti és dolgozza fel, ugyanebben a

témakörben sajtóadatbázist épít a hazai periodikumokban megjelent helyi vonatkozású írásokból. (Az adatbázisban a cikkek teljes szöveggel olvashatók.)

Öt Balaton körüli város összefogásával már működik a Balatoni Archív Sajtóadatbázis, amelynek célja a Balaton-régió helyi sajtójának retrospektív digitalizálása, feltárása és közzététele. Jelenleg két folyóirat, a *Balaton* és a *Balatoni Kurir* évfolyamai szemlélhetők az adatbázisban (www.konyvtar-siofok.hu vagy www.biblioteka.hu/mikrofilm/index.html).

Helyismereti gyűjteményünket tartalmában és kiterjedésében folyamatosan bővítjük Siófok és a Balaton környékének egészére vonatkozóan. A különböző elektronikus katalógusokban böngészve nagyon sok érdekességet, hasznos irodalmat lehet fellelteni, s így a gyűjtemény hiányosságait fokozatosan pótolni. Természetesen csak fénymásolt példányokkal, de egy kutató számára ez a lehetőség is óriási kincs. Az ODR-nek itt is külön előnye, hogy a lelőhelyen kívül a hozzáférhetőséget is jelöli.

Az utóbbi években számos, ma már eredetiben beszerezhetetlen dokumentum másolatával gyarapodott ily módon a helyismereti gyűjteményünk, mely külön gyűjteménycsoportként csak helyben olvasható. Kritikai észrevételként a státuszjelzést említem. Sajnos néha előfordul, hogy a „kölcönözhető” vagy „hozzáférhető” státuszjelzéssel ellátott könyv helyett válaszként levelet kapunk „elveszett”, „kallódik” stb. jelzéssel. Szerencsére a legtöbb esetben ez a probléma áthidalható, amennyiben más könyvtártól be tudjuk szerezni a könyvet. Csupán javasolnám, ha ilyen hiányosság vagy probléma kiderül, azt jó lenne azonnal korrigálni, s akkor az érdeklődő valós tájékoztatást kapna. A másik javaslatom a megjelenített találatok mennyiségére vonatkozik. A napi gyakorlat során, különösen egy irodalomkutatás esetén, kevésnek bizonyul a húsz találat, ezt célszerű lenne legalább ötvenre módosítani.

Befejezésként tájékoztató kollégáimmal együtt csak örömmel fejezzük ki az ODR adta hatékony, gyors, megbízható, rugalmas, egyszóval az olvasó meglegedésére szolgáló lehetőségekért.

Krasznainé Szabó Katalin